

Uvođenje novog pristupa sigurnosti hrane u zemlje pristupnice EU-a – izazovi i mogućnosti za Hrvatsku

(Establishing new food safety approach in EU accessing countries – Croatian challenges and opportunities)

B. Antunović¹, Gordana Kralik², B. Njari³

¹Hrvatska agencija za hranu

²Sveučilište Josip Juraj Strossmayer u Osijeku, Poljoprivredni fakultet, Zavod za zootehniku

³Veterinarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zavod za higijenu i tehnologiju namirnica animalnog podrijetla

Sažetak

Jedan je od glavnih ciljeva hrvatske poljoprivredne politike potrošačima omogućiti pristup odgovarajućoj i ispravnoj hrani koja je u skladu s propisima, naročito onima koji se tiču sigurnosti hrane. Hrvatska nacionalna strategija za sigurnost hrane na temelju novog pristupa sigurnosti hrane EU-a trenutačno je u fazi pripreme. Službeni okvir sigurnosti hrane upravo se reorganizira u cilju poboljšanja učinkovitosti uvođenjem procesa analize rizika.

Koordinacija i suradnja između tijela nadležnih za pitanja sigurnosti hrane sve je intenzivnija zbog početka pregovora s EU-om. Osoblje i ustanove uključeni u nadzor sigurnosti hrane kroz pretpristupne programe jačaju svoja znanja i sposobnosti. Takvo usklađivanje pristupa i standarda između zemalja članica traži se kao jamstvo zaštite potrošača. Isti dokument razmatra izazove i mogućnosti s kojima se Hrvatska suočava tijekom pretpristupnog razdoblja.

Ključne riječi: sigurnost hrane, Hrvatska, EU, analiza rizika, strategija

UVOD

Svaka zemlja treba učinkoviti program sigurnosti hrane u cilju zaštite zdravlja populacije i sudjelovanja u međunarodnoj trgovini hrane. Cilj je jednog takvog programa osigurati sigurnost i kvalitetu ukupne ponude hrane koje jamče smanjenu pojavu bolesti koje se prenose hranom i poboljšanja u prehrambenom statusu i kvaliteti života. U sklopu nacionalnih programa sigurnosti hrane nacionalne infrastrukture i problemi mogu se sustavno analizirati i koristiti kao temelj za razvoj strateškog plana sigurnosti hrane. Status i mehanizmi realizacije programa sigurnosti hrane razlikuju se od zemlje do zemlje ukazujući tako na različite razvojne stadije, varijacije u problemima sigurnosti hrane i različita administrativna rješenja.

Paneuropska konferencija o sigurnosti i kvaliteti hrane (FAO/SZO, 2002) održana u Budimpešti zatražila je od zemalja jugoistočne Europe jačanje nadzora hrane i zakonodavstva iz istog područja. Naglasak konferencije stavljen je na važnost kreiranja platforme za razmjenu informacija i olakšavanja regionalnog pristupa. Proces pridruživanja okuplja različite kulture, prehrambene navike i vidove sigurnosti hrane. Iskustvo je nakon posljednjeg pridruživanja 10 novih članica EU-a pokazalo da to nije jednostavan proces i da će trebati vremena za uspostavu jedinstvenih kriterija za sve prehrambene standarde u praktičnom smislu. Potrebna je pomoć razvijenih zemalja zemljama pristupnicama EU-a u uspostavi modernog sustava nadzora sigurnosti hrane radi stvaranja konkurentnog međunarodnog tržišta pod jednakim uvjetima za sve. Sljedeći se koraci smatraju najvažnijim u ostvarenju istog cilja:

Priprema nacionalne strategije za sigurnost hrane;

Usklađivanje nacionalnog zakonodavstva iz područja sigurnosti hrane sa zakonodavstvom EU-a;

Unapređenje institucionalnog okvira;

Uvođenje i kontinuirana revizija provedenih mjera;

Kontinuirana izobrazba iz ključnih elemenata modernog sustava nadzora hrane.

Od vlada se država pristupnica očekuje da ojačaju podregionalnu suradnju jačanjem nacionalnih vlasti nadležnih za sigurnost hrane radi postizanja potrebne zaštite potrošača. Usklađenost unutar i između sustava različitih zemalja europske regije trebala bi, uz jačanje zaštite potrošača, izbrisati i nepotrebne zapreke trgovini (WTO, 1995a, 1995b). Republika je Hrvatska započela proces integracije trgovine postavši član Svjetske trgovinske organizacije krajem 2000. godine. Isti je proces nastavila zaključivanjem sporazuma o slobodnoj trgovini s gotovo svim europskim zemljama. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju omogućio je Hrvatskoj korištenje bescarinskog pristupa na tržištu EU-a za

gotovo sve poljoprivredno-prehrambene proizvode. Nakon što postane puni član EU-a Hrvatska će zakoračiti na tržište s otprilike 100 puta više potošača nego što ih sama ima. Izazovom bi se moglo smatrati ulazak na europsko tržište s proizvodima koje će se ocijeniti sigurnima i tradicionalnima. U tom pogledu trebalo bi preuzeti pristup poznat kao „od uzgoja do stola“ (Europska komisija, 2004)

RASPRAVA

Pridruživanje Hrvatske Europskoj uniji smatra se nacionalnim i vanjskopolitičkim prioritetom i u tu svrhu hrvatska vlada ima proaktivan pristup suradnje i dijaloga s EU-om, kao i u daljnjim pripremama za pregovore o pristupanju. Većina hrvatskog društva, čini se, smatra pristupanje EU-u od nacionalne važnosti. Screening propisa, a naročito poglavlja 178/2002, 852/2004, 853/2004, 854/2004 i 882/2004 započeo je na međuministarskim radnim grupama u sklopu projekta CARDS 2002 godine 2005. Zakon o hrani (NN 117/03, 130/03 i 48/04) kojega je Sabor usvojio u srpnju 2003. godine utvrđuje integrirani pristup propisima o sigurnosti hrane i stočiva unutar prehrambenog lanca, što je poslužilo kao zakonski okvir za buduće usklađivanje pravila s onima EU-a. Usvajanje ovog zakona trebalo je unaprijediti organizaciju inspekcije i nadzora hrane. No, screening u procesu pregovora s Europskom unijom pokazao je da mnogi dijelovi Zakona o hrani još nisu usklađeni s Uredbom EC 174/2002.

Pregovori o pristupanju između Hrvatske i EU-a započeti su u listopadu 2005. godine, a službeni screening zakonodavstva iz područja sigurnosti hrane u ožujku 2006. godine. Među više od 30 poglavlja poljoprivreda, ruralni razvoj, sigurnost hrane, veterinarska zaštita i zaštita potrošača smatraju se poglavljima od velikog značaja. Cilj bi ovog procesa bilo potpuno usklađenje hrvatskog zakonodavstva s pravnom stečevinom Zajednice. No, to će biti tek temelj usporednog procesa od jednake važnosti, tj. jačanja institucionalnog okvira koji će provoditi usvojene propise u budućnosti. Hrvatska namjerava završiti pregovore do godine 2007. te doseći traženu razinu spremnosti za puno članstvo EU-a te isto članstvo ostvariti 2009. godine. Pripreme za članstvo istovremeno su instrument za jačanje hrvatskog sustava sigurnosti hrane te pokretanje šireg procesa globalizacije. Međutim, prednost će se dati spremnosti Hrvatske za provedbu novog zakonodavstva i pravilnog korištenja pretpristupnih fondova. Ovo se smatra važnijim od samog datuma pristupanja.

Proces pregovaranja poboljšao je **koordinaciju između različitih institucija** kroz učestalije sastajanje i rasprave o mogućnostima poboljšanja postojećeg sustava sigurnosti hrane. Sastanci o sigurnosti hrane između predstavnika hrvatskih vlasti postali su mnogo intenzivniji, a obično se organiziraju preko DG SANCO-a (Uprava Europske komisije za zaštitu zdravlja potrošača), CARDS projekata ili u svrhu usklađivanja zakonodavstva, itd. Koordinacija međunarodnih projekata pod nadležnosti je Ministarstva vanjskih poslova i europskih integracija (MVPEI), pod nedavno uspostavljenom Upravom za koordinaciju programa pomoći i suradnju s EU. Vrlo često takvi projekti traže uključivanje različitih institucija s istim ciljem. Kako bi se projekti iskoristili na najbolji mogući način, ključno je osnovati međuministarske radne grupe od kojih će svaka biti nadležna za određeni dio projekta, a koje će uključivati predstavnike imenovane od strane ministarstava ili drugih ustanova.

Jedna od najkorisnijih smjernica s ciljem procjene spremnosti Hrvatske da ispuní standarde sigurnosti hrane EU-a izložena je za trajanja **misije Europske komisije – DG SANCO – u Hrvatskoj** u razdoblju 7-11. ožujka 2005. (EK, 2005). DG SANCO je posjetio glavne vlasti nadležne za sigurnost hrane u Hrvatskoj kako bi proveo opću ocjenu nadzora sigurnosti hrane i prepoznao nedostatke u sustavu. Prema nacrtu misijskog izvješća, hrvatske su vlasti zasjedale 12. srpnja 2005. i DG SANCO-u izložile predviđene primjedbe i aktivnosti. DG SANCO je procijenio hrvatski odgovor prihvatljivim, što dokazuje spremnost hrvatskih vlasti na uvođenje novog pristupa sigurnosti hrane EU-a. Opisani su i profili Hrvatske po pitanju sigurnosti hrane (Antunović, 2005; CARDS, 2006a), što daje dobre temelje za pripremu akcijskog plana.

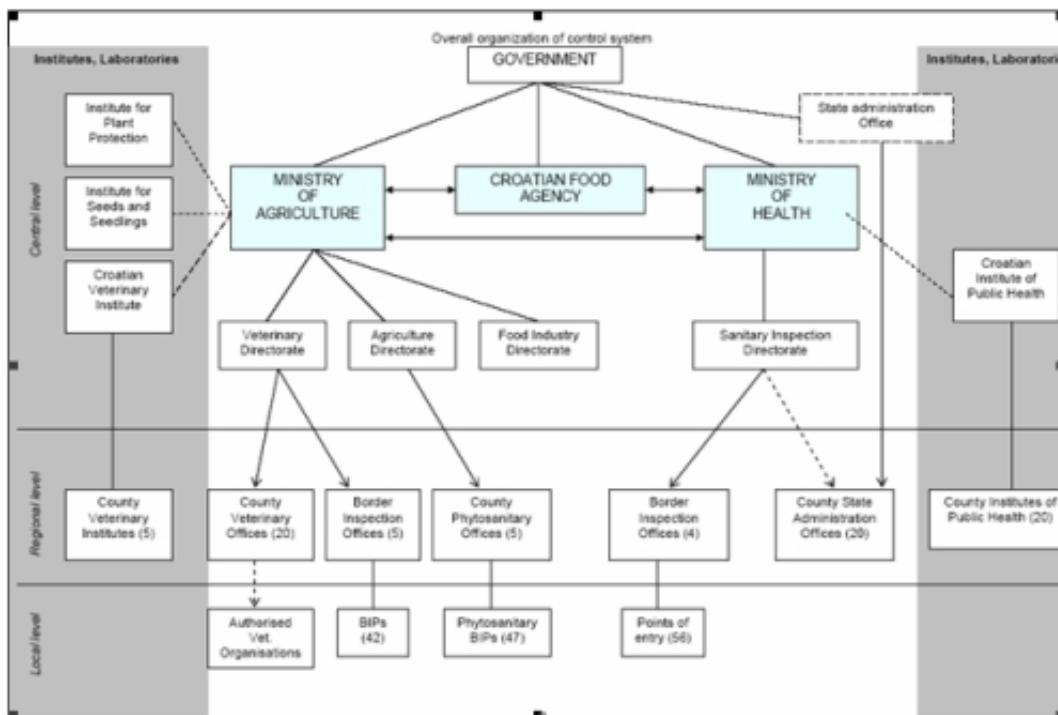
Hrvatska je već pripremila **Strategiju za sigurnost hrane** (CARDS, 2006b) koja je trenutačno u fazi rasprave među predstavnicima glavnih tijela nadležnih za sigurnost hrane. Strategija bi trebala upozoriti na nedostatke u postojećem nacionalnom sustavu nadzora hrane i olakšati razumijevanje potreba za promjenom postojećeg sustava sigurnosti hrane, a u cilju pružanja veće sigurnosti uz manje troškove. Doprinos nacionalne Strategije za sigurnost hrane u sklopu projekta CARDS 2002 (twinning partner je Italija) 2006. godine trebao bi označiti početak svih ostalih aktivnosti.

U cilju praćenja visokih standarda sigurnosti hrane potrebno je ojačati **vezu s Europskom unijom i svjetskom organizacijom** te uspostaviti sustav aktivnog sudjelovanja u istim organizacijama. Poseban naglasak, kako bi se osigurala kompatibilnost i usklađenost među zemljama sudionicama te s EU-om, trebalo bi staviti na regionalni pristup. S obzirom da središnja Europa ima bogato iskustvo iz ovog područja, a naročito posljednja grupa zemalja pristupnica, razmjena iskustva bi se trebala tražiti uglavnom od istih zemalja. Dodatna stručnost i tehnička potpora trebali bi se prikupiti izravno iz Europske komisije ili europskih i svjetskih organizacija kao što su FAO (Organizacija za hranu i

poljoprivredu Ujedinjenih naroda) i SZO (Svjetska organizacija), Codex Alimentarius, EFSA (Europska agencija za sigurnost prehrambenih proizvoda) te drugih državnih ustanova, ovisno o razini napretka. Codex Alimentarius smatra se jednim od glavnih autoriteta. Kontaktna je točka za Hrvatsku uspostavljena u Hrvatskom zavodu za norme godine 1994. U travnju 2006. godine FAO i SZO organizirali su izobrazbu u Zagrebu i predstavili dokument „Jačanje sudjelovanja u aktivnostima Codexa Alimentarius“ (Enhancing Participation in Codex Activities) (FAO/SZO, 2005) koji je kod hrvatskih vlasti probudio snažnu želju za uspostavljanjem nacionalnog odbora Codexa Alimentarius.

Glavne su **ustanove u Hrvatskoj** koje uspostavljaju unutarnje i vanjske veze Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodnog gospodarstva (MPŠVG), Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi (MZSS), Hrvatska agencija za hranu (HAH) te druge nacionalne ustanove i laboratoriji (slika 1).

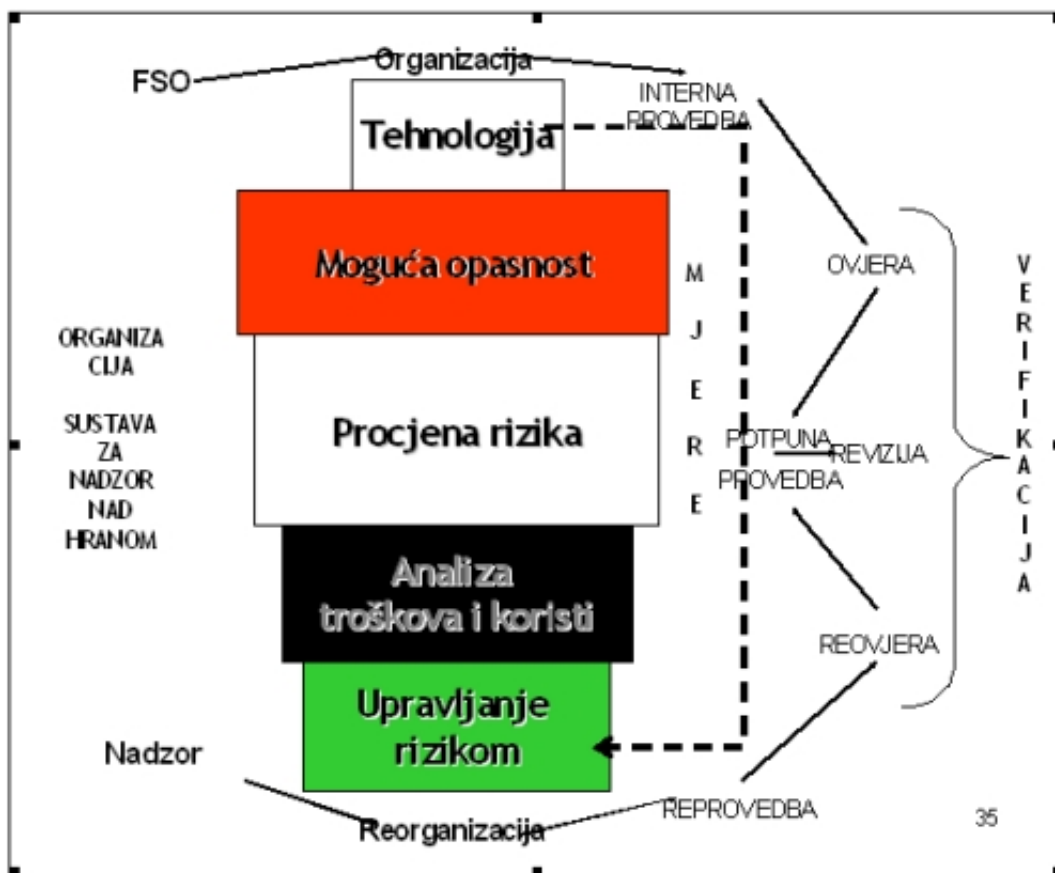
MPŠVG, MZSS i HAH glavni su autoritet u Hrvatskoj na području prehrambenog lanca (zdravlje biljaka i životinja te sigurnost hrane). Ista ministarstva pripremaju potrebna pravila i propise iz područja njihove nadležnosti. U prošlosti je bilo određenog preklapanja u nadležnostima, ali nakon stupanja na snagu Zakona o hrani (NN 117/03; 130/03; 48/04), odgovornosti svakog ministarstva jasno su razlučene. Dok je MPŠVG nadležan za hranu animalnog podrijetla, MZSS je odgovoran za hranu neanimalnog podrijetla.

Slika 1. Postojeći institucionalni okvir sigurnosti hrane u Hrvatskoj

Napredak koji je uveden Zakonom o hrani bilo je osnivanje **HAH-a** kao državne ustanove nadležne za analizu rizika koja je s radom započela u siječnju 2005. godine u Osijeku, a trenutačno trajno zapošljava 14 osoba te u svoj rad uključuje 80 osoba kroz druga tijela. O svim aktivnosti HAH-a odlučuje Savjetodavni odbor koji se sastoji od predstavnika ministarstava, zavoda i sveučilišta nadležnih za sigurnost hrane u Hrvatskoj, kao i predstavnika potrošača. Stručni odbor koordinira radom osam stručnih komisija, od kojih svaka radi na jednom od sljedećih područja: dodaci hrani; stočivo, zdravlje biljaka i pesticidi; GMO; dijetetski proizvodi i prehrana; biološke, kemijske i fizičke opasnosti; kontaminanti; zdravlje životinja. Komisije daju stručno mišljenje o relevantnim pitanjima, razvoju brošura na području sigurnosti hrane, itd. Ustrojstvo HAH-a vrlo je slično onom EFSA-e.

Što se tiče procjene rizika HAH potiče znanstvene studije potrebne za unapređenje procjene rizika na području sigurnosti hrane i stočiva te uspostavlja jedinstvene metodologije procjene rizika u svim stadijima proizvodnje, obrade i distribucije hrane i stočiva. S obzirom na to da je procedura procjene rizika relativno nova čak i u razvijenim zemljama, postoji velika potreba za izobrazbom na ovom području u cilju usklađivanja iste prema sporazumu Svjetske trgovinske organizacije, kao i rješavanja nacionalnih prioriteta sigurnosti hrane. U tom pogledu HAH pohađa i organizira simpozije iz analize rizika. Nedavno je HAH predložio reorganizaciju hrvatskog sustava nadzora nad hranom na način kako je to prikazano na slici 2.

Slika 2. Reorganizacija sustava nadzora hrane u Hrvatskoj prema prijedlogu HAH-a

Prema Zakonu o hrani (NN 117/03, 130/03 i 48/04) uloga je HAH-a, osim analize rizika, i na području koordinacije rada relevantnih tijela nadležnih za sigurnost hrane. Stoga je plan bio osnovati državnu ustanovu odgovornu za procjenu rizika, komunikaciju rizika i koordinaciju upravljanja rizikom duž čitavog prehrambenog lanca. No, snažna potreba razdvajanja aktivnosti procjene rizika od upravljanja rizikom, prema preporukama Codexa Alimentarius (FAO/SZO, 2001) nudi nove prijedloge kontrole institucionalnog okvira koji je analiziran u nacrtu Strategije za sigurnost hrane (CARDS, 2006b).

U svrhu poboljšanja **rješavanja kriza** na području sigurnosti hrane, HAH je u suradnji s MPŠVG-om i MZSS-om osnovao međuministarsku grupu za pripremu plana za upravljanje krizom – opći plan djelovanja u mogućim situacijama od velikog javnog značaja – koja se sastoji od pet visoko odgovornih osoba iz vodećih ustanova. Plan bi trebao odrediti praktične procedure važne za rješavanje krize, uključujući organizaciju krizne jedinice u nadležnim tijelima, zapošljavanje osoblja kroz primjenu načela transparentnosti i određivanje komunikacijske strategije između HAH-a, MPŠVG-a, MZSS-a i drugih nadležnih državnih tijela i ustanova, potrošača i prehrambenih objekata.

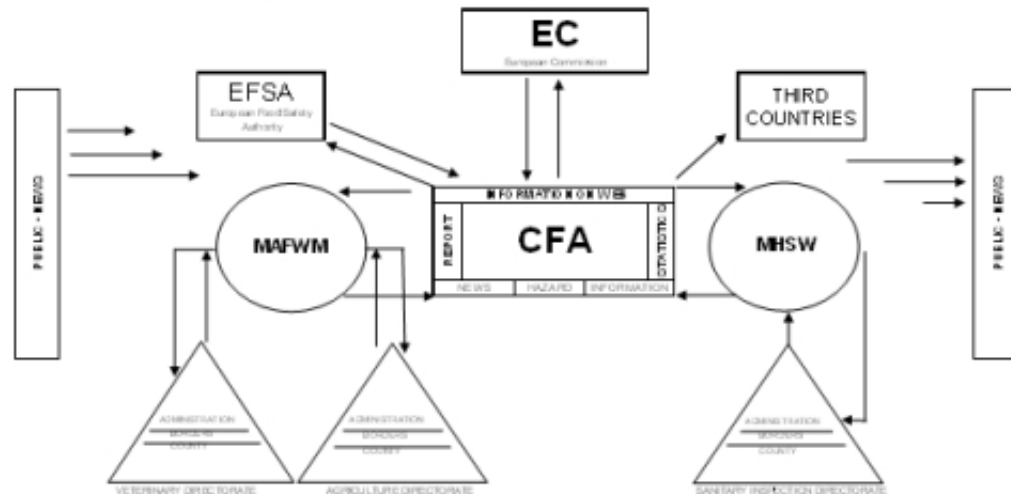
Kako bi se što prije zaštitilo zdravlje potrošača HAH je otvorio i hitnu telefonsku liniju za koordinaciju između raznih državnih vlasti, otvorenu 24h dnevno. Plan za sljedeće razdoblje je otvoriti prostor za video-konferenciju u uredu HAH-a za hitne sastanke, a naročito kada su potrebni savjeti stručne komisije.

Jedan od najkonkretnijih pokazatelja priključivanja zemlje pristupnice u sustav sigurnosti hrane EU-a svakako je **Sustav za žurno uzbunjivanje za hranu** (RASFF, Rapid Alert System for Food and Feed). RASFF i njegov razvoj u Republici Hrvatskoj planiran je kao dio projekta CARDS 2002 "Jačanje sanitarne inspekcije" koji se provodio u suradnji s MZSS-om uz Finsku kao zemlju partnera. HAH je nacionalna kontaktna točka za RASFF odgovorna za primanje i prosljeđivanje informacija o izravnom prehrambenom riziku za potrošače. U Republici Hrvatskoj prve je RASFF obavijesti u 35. tjednu godine 2003. izdao Hrvatski zavod za javno zdravstvo (HZJZ). Godine 2004. RASFF informiranje nastavljeno je, dok je 2005. novouspostavljeni HAH preuzeo ulogu kontaktne točke za RASFF primajući i prevodeći tjedne obavijesti iz Europske komisije, kao i primajući izravne obavijesti iz Delegacije Europske komisije u Zagrebu i prosljeđujući ih nadležnim ministarstvima – MPŠVG-u i MZSS-u. Tijekom 2005. godine HAH je primio ukupno 23 obavijesti iz Delegacije Europske komisije u Zagrebu, od kojih je 10 bilo u svezi s hranom hrvatskog podrijetla.

HAH je započeo s provedbom pilot-projekta za uvođenje RASFF-a u Hrvatsku 2006. godine (slika 3) s ciljem postizanja spremnosti za povezivanje s Europskom komisijom 2008. godine. Projekt će napredovati kroz nekoliko stadija, od kojih prvi uključuje uvođenje internog sustava za Hrvatsku, uz

dostavu općeg plana za upravljanje krizom i smjernice za povlačenje proizvoda s tržišta. Tijekom razdoblja 2007-2008. godine planira se provesti složeni informacijski sustav koji će pokrivati sve nadležne inspeksijske službe (središnje, granične i lokalne ispostave) na području hrane.

PROPOSAL MODEL OF RASFF IN CROATIA

Slika 3. Prijedlog za RASFF u Hrvatskoj

Prijedlog za hrvatski RASFF

RASFF pilot-projekt sastoji se iz sljedećih koraka:

- Opis okvira i vremenskog roka za dovršetak programa;
- Definiranje uloge i kapaciteta uključenih ustanova;
- Uspostavljanje procedura i protokola;
- Izobrazba i informiranje;
- Procedura revizije.

U sklopu projekta provedene su sljedeće aktivnosti:

Imenovana je međuministarska radna grupa za RASFF – kontakt-osobe (i njihovi zamjenici) u HAH-u, MPŠVG-u (Fitosanitarni odjel, Uprava za veterinarstvo i Uprava poljoprivrede) i MZSS-u (Uprava za sanitarnu inspekciju);

Određena je kontaktna točka za RASFF sustav – veterinarski i sanitarni inspektori u MPŠVG-u i MZSS-u;

Priprema se protokol postupanja koji će sadržavati popis kontakt-osoba u cilju pružanja učinkovitog, dokumentiranog i neposrednog informiranja nadređenih kontaktnih točaka prilikom svakog uzbunjivanja.

Hrvatski RASFF pilot-projekt trenutačno uključuje 12 timova iz Uprave poljoprivrede i Uprave za veterinarstvo MPŠVG-a te Uprave za sanitarnu inspekciju MZSS-a. U sklopu projekta koji je s radom započeo prvog tjedna 2006. godine pripremljena su tjedna izvješća i korespondencije koji su rezultirali objavom uzbuna i obavijesti na službenoj internet-stranici HAH-a (www.hah.hr). Sljedeće su aktivnosti planirane u sklopu istog projektnog okvira za sljedeće razdoblje:

Razvoj komunikacijskog sustava – obrasci i privici uz obrasce pripremaju se prema onima koji se trenutačno koriste u Europskoj uniji kao standardni RASFF obrasci (obrazac A sadržava sve podatke o riziku, proizvodu, proizvođaču, distributeru i trgovcu na malo, dok obrazac B sadržava sve podatke o koracima poduzetima radi smanjenja rizika);

Organizacija izobrazbe osoblja uključenog u procese povezane s: podatkovnim protokolima za komunikaciju rizika, obavijestima i obavijestima Europske komisije, načinima informiranja javnosti, sljedivosti, povlačenjem, administrativnim i drugim procedurama;

Razvoj sustava – razvoj strategije za informiranje javnosti – pružanje i/ili odabir relevantnih informacija za javnost i industriju putem internet-stranica, tiska i izravnog kontakta s industrijom i udruženjima potrošača;

Nakon što je operativni sustav jednom uveden trebalo bi ga informatički ažurirati, što uključuje ulaganje u informacijsku tehnologiju i podrazumijeva sudjelovanje svih inspeksijskih ispostava koji surađuju unutar različitih nadležnih tijela, kao i razvoj središnje baze podataka uz internetsku/intranetsku vezu za sve ovlaštene korisnike.

Glavni je cilj pilot-projekta probna provedba RASFF-a u Republici Hrvatskoj, dok su među očekivanim rezultatima operativna mreža, utvrđivanje mogućih zapreka i propusta, njihovo uklanjanje i priprema godišnjeg pilot-izvješća za godinu 2006. U slučaju da se RASFF pokaže posve funkcionalnim 2007. će

godine projekt biti proširen na sve sudionike te, u konačnici, postati dijelom EU RASFF mreže. Uspostavljanje sustava prikupljanja pouzdanih podataka, uz RASFF, predstavlja jedan od najvažnijih koraka u smjeru osposobljavanja za procjenu rizika. Razvoj **Središnjeg informacijskog sustava (CIS, Central Information System)** na području sigurnosti hrane u Hrvatskoj dio je projekta Svjetske banke "Projekt usklađivanja poljoprivredne pravne stečevine" (Agriculture Acquis Cohesion Project) koji se provodi u suradnji s MPŠVG-om. Trenutačno su laboratoriji uključeni u sigurnost hrane u Hrvatskoj dužni pripremiti godišnje izvješće za HAH koje prikuplja sve podatke potrebne za procjenu rizika. Zbog razlika u formi izvješća Savjetodavni je odbor HAH-a odobrio jedinstveni obrazac koji je ušao u uporabu. Plan za godinu 2006. uvođenje je informatičkog sustava te objava natječaja za nabavu opreme. Razvoj i postavljanje sustava za isporuku specifičnog softvera predviđeni su za godinu 2007, a potpuni razvoj sustava, uključujući i sve obrade pripadajućeg softvera i statističkih podataka te komplementarnu integraciju s identičnim sustavima EU-a, za 2008. godinu.

Podaci se trenutačno prikupljaju iz ukupno 54 laboratorija koji provode **analizu sigurnosti hrane** u Hrvatskoj. Ministarstva odobravaju njihov rad, a akreditaciju provodi nedavno ustanovljena Hrvatska akreditacijska agencija (HAA). Osim državnih laboratorija osam je privatnih laboratorija uključeno u mrežu za ovlašteno testiranje, kao i deset laboratorija u sklopu fakulteta koji su djeluju kao javne službe. Sedam laboratorija je akreditirano prema normi EN ISO EC 17025. Akreditacija se smatra prioritetom za laboratorije jer osposobljava za službenu analizu od trenutka pristupanja Hrvatske u EU.

Sigurnost hrane u Hrvatskoj kontinuirano je praćena kako u fazi proizvodnje i prodaje, tako i prilikom uvoza. Najučestaliji razlozi, po pitanju mikrobioloških parametara, za utvrđivanje zdravstveno neispravne hrane povišena je razina bakterija Salmonella, Enterobacteriae, Staphylococcus i ponekad E. coli. Od kemijskih parametara, jedan od najčešćih razloga je korištenje nedozvoljenih aditiva u određenim vrstama hrane, kao i povišena razina aditiva u određenim slučajevima. Prisutnost toksičnih metala, pesticida i drugih kontaminanata u nedozvoljenim količinama rijetko je uzrok zdravstveno neispravne hrane na hrvatskom tržištu.

U cilju ispravne statističke analize podataka laboratorijski nalazi uvijek se moraju proučiti zajedno s **epidemiološkim podacima**, kao i **nalazima inspekcije**. Mikrobiološka kontaminacija hrane najčešći je razlog trovanja kako hrvatskih potrošača, tako i diljem svijeta. Zbog promjena u načinu života i prehrambenim navikama ljudi, globalizacije ponude hrane, itd. problem i učestalost probavnih infekcija i trovanja rastu svakim danom. Obično su uzroci epidemija salmonela, stafilokokni toksin, a od parazita trihinela. Posljednjih godina broj epidemija iznosio je <100 godišnje (u prosjeku 73).

Ljudski resursi na području sigurnosti hrane te zdravlja biljaka i životinja u Hrvatskoj, procjenjuje se, uključuju 2.000 zaposlenika. Razvojni plan ljudskih resursa na području sigurnosti hrane trebalo bi provoditi usporedno s usklađivanjem zakonodavstva i lančanim procesom "obuke obučavatelja".

Izobrazba dužnosnika koji rade u nadzoru ili na uzorkovanju općenito te **HACCP-u** (analiza opasnosti i kontrola kritičnih točaka; sustav samokontrole za osiguranje zdravstvene ispravnosti) od iznimne je važnosti kako bi se ispunili zahtjevi novog pristupa sigurnosti hrane. Veća odgovornost proizvođača kao rezultat primjene načela HACCP-a zahtijeva uvođenje promjena u stav inspektora prema nadzoru hrane koncentriranjem na nadzor prehrambenih objekata.

Zaštita potrošača kao fizičkih osoba koje sudjeluju na tržištu u vlastite neprofesionalne svrhe prepoznata je u Hrvatskoj kao područje koje zahtijeva specijalnu pažnju. Informiranje javnosti o pitanjima sigurnosti hrane i transparentnost među prioritetima su rada HAH-a koji teži tome da postane vjerodostojan izvor informacija i pouzdan temelj za donošenje odluka od strane upravitelja rizikom. Službena internet-stranica HAH-a (www.hah.hr) svakodnevno se ažurira u skladu s novostima, RASFF obavijestima, pozivima na seminare, brošurama, itd. Internetski forum HAH-a prilika je za potrošače da raspravljaju o pitanjima sigurnosti hrane.

Svake dvije godine Sabor usvoji nacionalni program zaštite potrošača koji definira prioritetne zadaće na području zaštite potrošača koje će se financirati iz državnog proračuna. Jednom godišnje, povodom Svjetskog dana potrošača, vlada izvještava Sabor o rezultatima politike zaštite potrošača kao što je definirano nacionalnim programom za prethodnu godinu. Vlada imenuje vijeće za zaštitu potrošača koje se sastoji od različitih predstavnika, a čije se aktivnosti smatraju javnima.

Udruge za zaštitu potrošača koje osnivaju potrošači neprofitne su organizacije odgovorne za promicanje i zaštitu prava potrošača. Rad udruga potrošača prvenstveno uključuje informiranje potrošača, testiranje proizvoda u ovlaštenim laboratorijima, usporedno testiranje proizvoda, pomoć potrošačima u ulaganju žalbi trgovcima, iznošenje primjedbi i prijedloga po pitanju propisa relevantnih za zaštitu potrošača u postupku usvajanja te poduzimanje zakonskih mjera. Odnedavna financijsku potporu nevladinim udrugama potrošača pruža Europska komisija kroz projekt „Jačanje kapaciteta na području zaštite potrošača” (Capacity Building in the Area of Consumer Protection) koji uključuje informatičku opremu i tehničku pomoć. Državne ustanove i javne službe uključene u sigurnost hrane informiraju javnost o utjecaju na ljudsko zdravlje i sukladno tome poduzimaju odgovarajuće mjere, smanjuju ili eliminiraju rizik. HAH tada komunicira putem televizije, novina, internet-stranica, foruma potrošača i središnje informativne jedinice, tj. besplatne telefonske linije.

ZAKLJUČAK

Uzevši u obzir sve navedeno, sljedeći se koraci smatraju prioritetima u cilju uspostavljanja novog pristupa sigurnosti hrane u Hrvatskoj kao zemlji pristupnici EU-a:

Politika sigurnosti hrane:

Kontrola institucionalnog okvira;

Dovršetak nacionalne strategije za sigurnost hrane;

Razvoj općeg programa za upravljanje krizom na području sigurnosti hrane;

Priprema i provedba propisa o sigurnosti hrane prilagođenih propisima EU-a;

Promicanje standarda Codex Alimentarius i osnivanje hrvatskog odbora.

Komunikacija:

Uvođenje RASFF-a i aktivna uloga istog spajanjem HAH-a s DG SANCO-m;

Povezivanje svih ustanova i ovlaštenih laboratorija nadležnih za sigurnost hrane s HAH-om (izgradnja Središnjeg informacijskog sustava).

Nadzor hrane:

Izobrazba i reorganizacija inspekcije;

Nadogradnja mreže akreditiranih laboratorija prema zahtjevima EU-a.

Pristup analize rizika:

Izobrazba iz analize rizika;

Razvoj tijela za koordinaciju upravljanja rizikom – odluke se donose u skladu s rezultatima procjene rizika;

Procjena rizika na temelju pouzdanih podataka;

Unapređenje sustava prikupljanja podataka potrebnih za procjenu rizika;

Razvoj znanstvenih studija potrebnih za popunjavanje nedostataka procjene rizika.

Proizvođači i distributeri:

Uvođenje HACCP-a u jedinice za proizvodnju i distribuciju;

Razvoj smjernica za priznatu proizvodnu praksu i HACCP te primjenu istih;

Izobrazba inspekcije iz područja HACCP-a;

Unapređenje sljedivosti uvođenjem sustava "jedan korak natrag – jedan korak naprijed".

Potrošači:

Podizanje samopouzdanja potrošača - razvoj strategije javne komunikacije – unapređenje transparentnosti;

Promicanje zdrave prehrane.

Suradnja:

Povezivanje s Europskom komisijom i EFSA-om;

Povezivanje sa sličnim ustanovama u Europi i svijetu (regionalna i globalna suradnja);

Suradnja s FAO-om/SZO-om i drugim europskim i svjetskim udrugama.

Literatura:

B. Antunović (2005): Food Safety Country Profile. FAO project document TCP/RER/3002.

CARDS 2002 (2006b): Twinning project HR-02-IB-AG-01 "Capacity Building in the Area of Agriculture, Live Animals and Food Products - Croatian Food Safety Strategy (draft).

CARDS 2002 (2006a): Twinning project HR-02-IB-AG-01 "Capacity Building in the Area of Agriculture, Live Animals and Food Products" – Country Profile on Food Safety.

EC (2004): "From Farm to Fork – Safe Food for Europe's Consumers", <http://ec.europa.eu/comm/publications/booklets/move/46/en.doc>

EC (2005): Report of a FVO mission carried out in Croatia from 7 to 11 March 2005 in order to carry out general assessment of food safety controls and the readiness of Croatia to meet EU food safety standards, DG(SANCO)/7604/2005.

FAO/WHO (2001): Assuring food safety and quality: guidelines for strengthening national food control systems - Joint FAO/WHO publication, http://www.who.int/foodsafety/publications/capacity/en/Englsh_Guidelines_Food_control.pdf

FAO/WHO (2002): Pan-European Conference on Food Safety and Quality, Budapest, 25–28 February 2002, http://www.foodsafetyforum.org/paneuropean/index_en.htm

FAO/WHO (2005): "Enhancing Participation in Codex Activities", An FAO/WHO training package, http://www.fao.org/documents/show_cdr.asp?url_file=/docrep/008/y5884e/y5884e00.htm

Narodne novine (117/03; 130/03; 48/04): Zakon o hrani.

WTO (1995a): The Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary measures (SPS agreement), http://www.wto.org/english/tratop_e/sps_e/spsagr_e.htm

WTO (1995b): The Agreement on Technical Barriers to Trade (TBT Agreement), http://www.wto.org/english/tratop_e/tbt_e/tbt_e.htm

Napomena: Dokument je predstavio dr.sci. Boris Antunović, dr.vet.med. na plenarnoj sjednici 14. međunarodnog simpozija „Dani znanosti o životinjama“ (Animal Science Days) od 11. do 13. listopada 2006. godine u Lillafüredu (Mađarska).

Kontakt osoba:

Boris Antunović
Hrvatska agencija za hranu
Kapucinska 40/II
31 000 Osijek, Hrvatska
e-mail: bantun@pfos.hr